

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας

Ενότητα 1: Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ελένη Καραντζόλα

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας

ΔΙΑΛΕΞΗ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Σπουδές Κορμού:

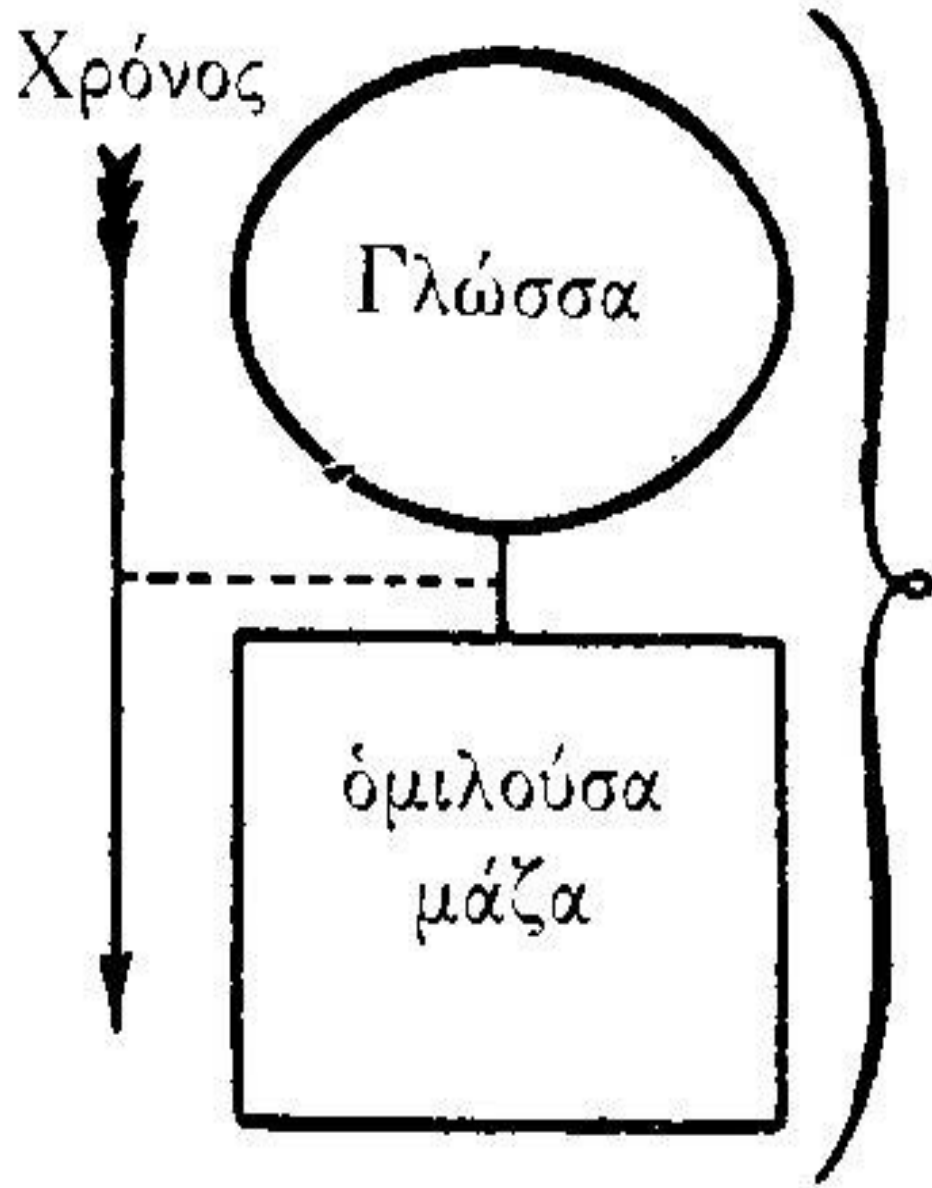
Μαθήματα Γλωσσολογίας

- Α' εξάμηνο: Εισαγωγή στη Γενική Γλωσσολογία
- Β' εξάμηνο: Γλώσσα και Κοινωνία
- Γ' εξάμηνο: **Ιστορία της ελληνικής γλώσσας**
- Δ' εξάμηνο: Εισαγωγή στη Γλωσσική Πολιτική
Γλώσσες της Μεσογείου

Ferdinand de Saussure

Σχέση:

- γενικής γλωσσολογίας
(η γλώσσα ως σύστημα)
- κοινωνιογλωσσολογίας
(η γλώσσα ως χρήση στην κοινωνία)
- ιστορικής γλωσσολογίας
(η γλώσσα ως εξέλιξη στο χρόνο)

Η γλωσσική αλλαγή ως «δεδομένο»

- Οι φυσικές γλώσσες αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου, όπως όλες οι πτυχές του φυσικού κόσμου και της ζωής του ανθρώπου.
- Είναι δύσκολο να παρατηρήσουμε τη γλωσσική αλλαγή σε καθημερινό επίπεδο, γιατί συμβαίνει αργά και σταδιακά, π.χ.
 - αλλαγές στην προφορά – συντακτικά σχήματα: αρχίζουν να γίνονται αντιληπτές από τη μια γενιά στην άλλη
 - αλλαγές στο λεξιλόγιο: πιο άμεσα αντιληπτές.

(συνέχεια)

- Οποιαδήποτε φυσική γλώσσα σε βάθος χρόνου έχει υποστεί πολλές και σημαντικές αλλαγές σε όλα τα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης.

Η ΤΙΝΑ ΠΟΥ ΔΟΛΟΝ ΑΛΛΟΝ ΟΙΕΑΙ. ΟΥΔΕ ΤΙ ΣΕ ΧΡΗ
ΔΕΙΔΙΜΕΝ. ΗΔΗ ΓΑΡ ΤΟΙ ΑΠΩΜΟΣΑ ΚΑΡΤΕΡΟΝ ΟΡΚΟΝ.

Όμηρος κ 380-381

«Ίσως φαντάζεσαι πως πλέκεται κανένας άλλος δόλος. Όμως δεν πρέπει να φοβάσαι πια. Αφού σου ορκίστηκα και μάλιστα μεγάλο όρκο και απαράβατο».

(συνέχεια)

- Σημαντικές εξελίξεις και κατά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο:

«Πατέρα μας οπου είσαι εις τους ουρανούς, ας είναι αγιασμένον το όνομά του και ας έλθει η βασιλεία σου. Ας γένει το θέλημά σου ωσάν γίνεται εις τον ουρανόν έτσι και εις την γην. Δωσ' μας σήμερα το καθημερινό μας ψωμί και συμπάθησέ μας τα χρέη μας ωσάν και εμείς συμπαθούμεν των χρεωφελέτων μας και μη μας βάλεις εις πειρασμόν, αλλά ελευθέρωσέ μας από τον πονηρόν. Αμήν, Ιησού.»

(Βικέντιος Καστανιόλας, Διδασκαλία Χριστιανική..., Ρώμη 1604)

Βασικές αρχές

- Η γλωσσική μεταβολή είναι προφανής:
 - όλα τα επίπεδα ανάλυσης δεν μεταβάλλονται με τον ίδιο ρυθμό.
 - η ταχύτητα αλλαγής ποικίλλει από τη μία γλώσσα στην άλλη.
- Όλες οι φυσικές γλώσσες αλλάζουν με παρόμοιους τρόπους, δηλ. βάσει ενός περιορισμένου αριθμού *μηχανισμών*.
- Οι γλωσσικές αλλαγές γίνονται *διαδοχικά*, δρουν όμως *συσσωρευτικά*.

(συνέχεια)

- Οι γλώσσες δεν αλλάζουν *μαζικά*, ούτε *εξ ολοκλήρου* (διαφορετικά, μη επίτευξη επικοινωνίας)
- Η γλωσσική εξέλιξη δεν έχει *γραμμικό* χαρακτήρα:
 - Μεγάλα περιθώρια παρέμβασης μέσω της *γλωσσικής πολιτικής / γλωσσικού προγραμματισμού*.

Παρουσίαση

ΟΔΗΓΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

□ ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η

Εισαγωγικές παρατηρήσεις.

Σχέση γενικής γλωσσολογίας – ιστορικής γλωσσολογίας. Η πρόσβαση στο (γλωσσικό) παρελθόν: προβλήματα μεθόδου και επιχειρήματος στην ιστορική γλωσσολογία. Το *τι* και το *γιατί* της γλωσσικής αλλαγής.

□ ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η

Ινδοευρωπαϊκή οικογένεια γλωσσών. Πρωτοελληνική και διαμόρφωση της ελληνικής στο πλαίσιο της ινδοευρωπαϊκής. Προελληνικές γλώσσες και προαλφαβητικές γραφές (κρητικά ιερογλυφικά, Γραμμική Α, κυπρομινωικές γραφές κ.ά.). Γραμμική Β. Πρώτα τεκμήρια επαφής με σημιτικές γλώσσες.

(συνέχεια)

□ ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η

<Σκοτεινοί αιώνες> Εισαγωγή του αλφαβήτου. Διάλεκτοι και τοπικά αλφάβητα. Αποικισμός: επαφές της ελληνικής προς ανατολές (φρυγική, καρική) και προς δυσμάς (ετρουσκική, λατινική).

□ ΕΝΟΤΗΤΑ 4^η

Ηγεμονία αττικο-ιωνικής. Ενοποίηση αλφαβήτων. Χαρακτηριστικά της κλασικής ελληνικής (προφορά, μορφολογία, σύνταξη). Επαφές με ιρανική.

(συνέχεια)

□ ΕΝΟΤΗΤΑ 5^η

Ελληνιστική κοινή (προφορά, μορφολογία, σύνταξη).
Επαφές της κοινής με τις γλώσσες της Ανατολίας.

Τα ελληνικά την εποχή της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.
Μεταφραστικές πρακτικές (σε σχέση με την εβραϊκή, τη
συριακή κ.ά.). Όψιμη κοινή.

□ ΕΝΟΤΗΤΑ 6^η

<Σκοτεινοί αιώνες> Μεσαιωνική ελληνική. Δημώδης
λογοτεχνία. Εμφάνιση των νεοελληνικών διαλέκτων.

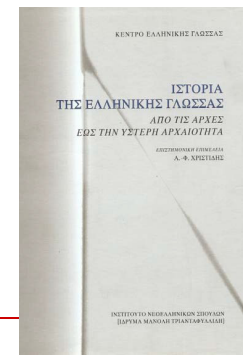
(συνέχεια)

□ **ΕΝΟΤΗΤΑ 5^η**

Τα ελληνικά της Τουρκοκρατίας. Πρώτη γραμματική της δημώδους. Κρητική αναγεννησιακή γραμματεία.

Διαφωτισμός και γλωσσικό ζήτημα.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ

Τζέφρυ Χόρροκς
Επισκοπή μεταφράσεως
Μελίτα Σταύρου - Μαρία Τζεβελέκου

- **Χριστίδης, Α.-Φ.**, επιμ. 2000. *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- + Φωτοτυπίες από Tonnet 1995 [Tonnet, H. 1995. *Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας: η διαμόρφωσή της*. Μτφρ. Μαρίνα Καραμάνου & Πάνος Λιαλιάτσης. Αθήνα: Εκδ. Παπαδήμα.]
- **Χόρροκς, Τζ.** 2006. *Ελληνικά: ιστορία της γλώσσα και των ομιλητών της*. Μτφρ. Μελίτα Σταύρου & Μαρία Τζεβελέκου. Αθήνα: Εστία.
- + Φωτοτυπίες από Χριστίδης 2000 [Χριστίδης, Α.-Φ., επιμ. 2000. *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.]

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Οι φοιτητές/-τριες θα κληθούν να απαντήσουν γραπτώς, με ανοιχτά βιβλία, στο **υποχρεωτικό θέμα** [5 μονάδες] που έχει δοθεί από την αρχή του εξαμήνου:
→ *«Παρουσιάστε τα στάδια εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας από τις αρχές έως την ίδρυση του ελληνικού κράτους».*
- Θα κληθούν επίσης να απαντήσουν σε άλλες **2 ερωτήσεις** (σε σύνολο **3**) [**2,5** μονάδα η καθεμία] από την ύλη του μαθήματος, με κλειστά βιβλία.
- Θα δοθεί επίσης η δυνατότητα πραγματοποίησης **Εργασίας βελτιωτικής** της γραπτής βαθμολογίας (**+ 2 μονάδες max.** επί του γραπτού).